

یادنامه‌ای برای
گرامیداشت مقام علمی
استاد آیت‌الله
محمد واعظ‌زاده خراسانی

پاییز ۱۴۰۳

۶۱

ضمناً روشن خواهد شد که اهل سنت چقدر روایت دارند و ما چقدر. البته نظر آن مرحوم شاید جنبه تألیف و تقریب بین‌المسلمین بود.

◀ آیا غیر از این فعالیت‌های فرهنگی که برشمردید در قم فعالیت دیگری هم داشتید.

بله. از جمله رساله‌ای نوشتم در بیست صفحه و در آن از برخی از کتاب‌هایی که چاپ شده بود و یا کتاب‌هایی که قابل چاپ بود ولی چاپ نشده بود انتقاد کردم. از جمله تکیه کردم روی کتاب خلاف که به همت آیت‌الله بروجردی چاپ شده بود. در آن مقاله نوشتم کتاب به این مهمی که بعد از هزار سال چاپ شده و در دسترس محققین قرار گرفته است معلوم نیست از روی چه نسخه‌ای چاپ شده است و در مقدمه توضیح داده نشده که شیوه کار چگونه است. این مطالب را با عباراتی محکم و علمی به زبان فارسی به رشته تحریر درآوردم و روش محققان عصر از جمله مرحوم محمد قزوینی را در تصحیح کتاب‌های قدیمی یادآور شدم و خدمت مرحوم بروجردی تقدیم کردم. ایشان در جلسه‌ای که گروه تحقیق و جمع‌آوری احادیث شرکت کرده بودند چند سطر از نوشته بنده را خواندند. بعد فرمودند آقای واعظ‌زاده از کار ما انتقاد کرده‌اند. بله من از زمانی که در بروجرد بودم علاقه داشتم کتاب خلاف چاپ شود. چاپ شد. به آقای واعظ‌زاده حق می‌دهم. خوب بود در مقدمه می‌نوشتیم که این کتاب از روی چه نسخه‌ای چاپ شده است تا کتاب مستند باشد.

◀ مرحوم آیت‌الله بروجردی در راه تقریب بین مذاهب تلاش بسیار کردند. از حضرت عالی خواهش می‌کنیم که درباره نظریات ایشان و اقداماتی که انجام داده‌اند صحبت بفرمایید.

نوشته‌هایشان را آورده بودند. جوان‌ترهای این گروه آقایان منتظری، میرزا حسین نوری، ابطحی، حرم پناهی، ستوده، ثابتی، همدانی، جلالی، گلپایگانی، بهشتی، بروجردی، موسوی، کرمانی و بنده و... بودند. برخی از آنان تا پایان کار ادامه دادند و برخی آن را رها کردند.

آیت‌الله بروجردی پس از ملاحظه نتیجه کار فرمود: معلوم می‌شود برخی از آقایان کارشان زیاد است و نشان مقتضی این کار نیست و برخی از آقایان سن و وقتشان مقتضی این کار است. از جمله نام بنده را بردند و به رساله یاد شده من هم اشاره کردند. بالاخره در همان جلسه نام افرادی را که مناسب این کار بودند اعلام و روزی را برای شروع کار تعیین کردند. در روز معین خدمت‌شان رسیدیم. ایشان برنامه کار را بیان فرمودند و سپس افزودند: وسائل الشیعه دارای نواقصی است از جمله تکرار مطالب و اسناد تقطیع احادیث، تأخیر و تقدیم، طولانی بودن عناوین و...

از این روی برای اینکه احادیث و اسناد تکرار نشوند می‌بایست روش کتاب وافی مرحوم فیض کاشانی را در پیش بگیریم. تقدیم و تأخیرها را اصلاح کنیم. عناوین را خلاصه و فشرده بیاوریم و... بعد کتابی را تقسیم کردند و هر کس عهده‌دار کتابی شد. من در موقع تقسیم کتاب نبودم، تابستان بود. به مشهد مسافرت کرده بودم؛ لذا با نامه به من اطلاع دادند که شما مسئول جمع‌آوری احادیث کتاب نکاح و طلاق هستید! بنده این مسأله را به فال نیک گرفتم؛ زیرا هنوز ازدواج نکرده بودم و در نامه خود به این امر اشاره کردم که آیت‌الله آن را برای رفقای حاضر در منزل ایشان خوانده بودند. گویا سال دوم کار این گروه روی احادیث بود که مرحوم بروجردی فرمود: از آنجا که روایات اهل سنت در باب احکام زیاد نیست اگر ما در ذیل هر باب روایات آنان را بیاوریم مناسب خواهد بود.